

VALENCIÀ

TEMA 4

TÍTOL: Mira si he recorregut terres

1. La variació diatòpica

1.1 Diferències fonètiques

OCCIDENTAL		ORIENTAL	
V. VALENCIANA	V. NORD-OCIDENTAL	V. CENTRAL	V. BALEAR
Manteniment de les 5 vocals àtones		Neutralització de la /a/ i /e/ àtones en /ə/ Neutralització de la /o/ àtona en /u/	
			Existència de la /ə/ en posició tònica
Manteniment de la /r/ en posició final *excepte septentrional i meridional	Emmudiment de la /r/ en posició final		
Diferència entre /b/ oclusiva i /v/ labiodental	Betacisme: no hi ha distinció entre /b/ i /v/		Diferència entre /b/ oclusiva i /v/ labiodental
Pronúncia de i davant de /ʃ/ *excepte meridional	Emmudiment de i davant de /ʃ/		

*septentrional: Nord de Castelló

*meridional: sud d'Alacant

1. La variació diatòpica

1.2 Diferències morfosintàctiques

	V. VALENCIANA	NORD-OCCIDENTAL/CENTRAL	V. BALEAR
ORTOGRAFIA	Dígraf tl : <i>ametla</i>	Dígraf tll : <i>ametlla</i>	Dígraf tl : <i>ametla</i>
	Accent de la e derivada del llatí tancat : <i>francés, interés</i>	Accent de la e derivada del llatí obert : <i>francès, interés</i>	
SINTAXI	Combinacions pronominals: CI + CD : <i>li la dona</i>	Combinacions pronominals: CD + CI : <i>la hi dona</i>	
LÈXIC	Geosinònims : xic, arena, gos, faena, buscar, banyar, eixir	Geosinònims : noi, sorra, gos, feina, buscar, mullar, sortir	Geosinònims : al·lot, arena, ca, feina, cercar, banyar, sortir

1. La variació diatòpica

V. VALENCIANA	NORD-OCCIDENTAL/CENTRAL	V. BALEAR
Article personal: Ø	Article personal: en/na, el/la	Article personal: en/na
Article determinat: el, la, els, les, l'		Article salat: es/so, sa, ses, s'
Possessius: meua, teua, seua	Possessius: meva, teva, seva	
Verbs no incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : >1ªp. sg. -e o Ø : <i>cante, perd, dorm</i> >1/2ªp. pl. 1ªcj. -em -eu : <i>cantem/eu</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : -e o -a <i>cante, perda, dorma</i> - <u>Imperfet de subjuntiu</u> : -s- o -r- <i>cantés/cantara, perdés/perdera, dormís/dormira</i>	Verbs no incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : >1ªp. sg. -o : <i>canto, perdo, dormo</i> >1/1ªp. pl. 1ªcj. -em -eu : <i>cantem/eu</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : -i <i>canti, perdi, dormi</i> - <u>Imperfet de subjuntiu</u> : -s- <i>cantés, perdés, dormís</i>	Verbs no incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : >1ªp. sg. Ø : <i>cant, perd, dorm</i> >1/1ªp. pl. 1ªcj. -am -au : <i>cantam/au</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : -i <i>canti, perdi, dormi</i> - <u>Imperfet de subjuntiu</u> : -s- <i>cantàs, perdés, dormís</i>
Verbs incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : <i>servisc/servisques</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : <i>servisca/servisques</i>	Verbs incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : <i>serveixo, serveixes</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : <i>serveixi, serveixis</i>	Verbs incoatius: - <u>Present d'indicatiu</u> : <i>servesc, serveixes</i> - <u>Present de subjuntiu</u> : <i>serveixi, serveixis</i>
Participis : <i>complit, establít</i>	Participis : <i>complert, establert</i>	

2. La coherència

TEMA

El tema d'un text és un sintagma nominal breu i general que conté el significat principal d'un text.

- **Actualitat:** temps al que pertany el referent.
- **Realitat o ficció** del referent.
- **Interés universal o restringit:** segons al sector que afecta.
- **Caràcter general o específic:** segons l'abast del públic (general o especialitzat).

ISOTOPIA

La isotopia és la repetició del significat del text atenent a la temàtica, manifestat mitjançant els camp semàntics del tema.

3. Temps verbals

MODE INDICATIU	
Formes simples	Formes compostes
Present: parle Imperfet: parlava Passat simple: parlí Passat perifràstic: vaig parlar Futur: parlaré Condicional: parlaria	Perfet: he parlat Plusquamperfet: havia parlat Passat anterior: haguí parlat Passat anterior perifràstic: vaig haver parlat Futur perfet: hauré parlat Condicional perfet: hauria parlat

MODE SUBJUNTIU	
Formes simples	Formes compostes
Present: parle Imperfet: parlés/parlara	Perfet: haja parlat Plusquamperfet: hagués/haguera parlat

3. Temps verbals

MODE IMPERATIU	FORMES NO PERSONALS		
Jo: – Tu: parla Ell/Ella: parle Nosaltres: parlem Vosaltres: parleu Ells/Elles: parlen	Infinitiu	Gerundi	Participi
	Simple: parlar Compost: haver parlat	Simple: parlant Compost: havent parlat	parlat, parlada, parlats, parlades

4. Perífrasis verbals

TIPUS		FORMA	
MODALS: expressen l'actitud del parlant	Possibilitat	poder + infinitiu	
	Probabilitat	deure + infinitiu	
	Aproximació	vindre a + infinitiu	
	Obligació	Personals	haver de + infinitiu caldre que + subjuntiu és necessari/menester que + subjuntiu
		Impersonals	haver-se de + infinitiu caldre + infinitiu és necessari/menester + infinitiu

4. Perífrasis verbals

TIPUS		FORMA
ASPECTUALS: expressen la referència temporal de l'acció	Imminència	començar a + infinitiu posar-se a + infinitiu acabar de + infinitiu estar a punt de + infinitiu
	Progressió	estar + gerundi anar + gerundi
	Durada	continuar + gerundi seguir + gerundi
	Resultat	tindre + participi deixar + participi
	Repetició	tornar a + infinitiu
	Freqüència	soldre + infinitiu

5. La B i la V

S'escriu amb B	S'escriu amb V
• Darrere de l o r: <i>bleda, brou</i> • Darrere de m: <i>embenar, ambició</i> • Alternança amb p mateixa família: <i>cap-cabut</i>	• Darrere de n: <i>invitar, canvi</i> • Alternança amb u mateixa família: <i>nou-nova</i> • Imperfet d'indicatiu 1ª conjugació: <i>cantava</i>

6.Literatura religiosa (II)

6.1 Francesc Eiximenis

Francesc Eiximenis fou un **frare franciscà** dedicat a la **predicació escrita** amb la pretensió d'orientar la conducta dels cristians.

- Va nèixer a **Girona** al voltant de **1330** en una **família burgesa**, per la qual cosa:
  - de jove **viatjà** i estudià a les **universitats europees més prestigioses**;
  - en la maduresa va assolir un **gran renom** en la cort i en àmbits religiosos.
- Durant la seua vida, visqué molt de temps a **València**, fins que morí a **Perpinyà** en **1409**.

OBRA

- D'altra banda, la seua obra consta de **gran quantitat de títols**, entre els quals destaca ***Lo Crestià***:
  - manual amb **intenció didàctica i moral**
  - que tracta d'orientar la **conducta cristiana** en relació amb els problemes medievals
  - emprant un estil **clar i planer**, amb **faules, miracles i diàlegs** que mantenen l'atenció dels lectors.
- A més, va escriure altres llibres com:
  - el ***Llibre dels Àngels*** (1392), lloança dirigida a aquests éssers;
  - el ***Llibre de les dones*** (1396), obra moralitzadora sobre els costums femenins;
  - i la ***Vida de Jesucrist*** (1397-1398), llibre místic que pretén despertar la devoció popular mitjançant un discurs planer i directe.

6.Literatura religiosa (II)

6.2 Vicent Ferrer

Vicent Ferrer fou un **frare dominicà** dedicat a la **predicació oral**, conegut per tot Europa pels seus dots.

- Nascut a **València** en **1350**, va aconseguir **fama internacional** arran de la seua tasca predicadora per **Espanya, França, Suïssa i Itàlia**.
- Com a mestre en teologia, fou **conseller** de reis i papes i intervingué en esdeveniments religiosos i polítics:
  - **Cisma d'Occident** (1378-1417)
  - **Compromís de Casp** (1412), per decidir a **Ferran d'Antequera** com successor al tron de la Corona d'Aragó després de la mort sense descendència de **Martí l'Humà**.
- Finalment, va ser canonitzat l'any **1455**.

OBRA

- Respecte a la seua obra, es conserven **280 textos** tant en **romanç** com **llatí** transcrits pels **clergues** que l'acompanyaven, en els quals s'observen els **costums** de l'època i els **criteris morals** de l'ordre dominicà.
- Els seus sermons es caracteritzaven per:
  - una **estructura** dividida en introducció, enunciació del tema i conclusió,
  - emprant un **llenguatge viu** amb expressions col·loquials i llatinismes,
  - afegit a una **escenificació teatral** amb abundància de gestos, crits, plors, onomatopeies, imitacions, moviments sobtats...

7. Literatura humanista

L'humanisme és un corrent basat en:

- la **importància de l'ésser humà** en contraposició al teocentrisme medieval segons el qual Déu era el centre
- i la **influència dels autors clàssics**.
- Encara que va introduir **noves idees**, el teocentrisme medieval continuava sent predominant.
- Aquest corrent caracteritza la **literatura classicitzant** de finals del segle **XIV** i la primera meitat del **XV**, influenciada pels contactes amb **Itàlia** i **Grecia** que van afavorir l'interés per la cultura grecolatina.
- Destaca:
  - la influència de **Ciceró** en la prosa llatinitzant de tema jurídic i administratiu de la **Cancelleria Reial**
  - les traduccions de clàssics com **Tucídides, Plutarc, Aristòtil, Isop, Horaci, Virgili, Ovidi** o **Sèneca**.
- No obstant, l'accés als textos clàssics estava restringit a la **noblesa** i el **clergat** fins la creació de la **Cancelleria Reial**, òrgan administratiu de la Corona d'Aragó que va permetre el contacte dels **funcionaris** amb la cultura clàssica, entre els quals es troba **Metge**.

7.1 Divina Comèdia

- Al mateix temps, durant aquesta època la literatura valenciana també va rebre influència d'autors com **Dante Alighieri**, qui defensava una **visió positiva de la dona** oposada a la misogínia medieval, mitjançant la **Divina Comèdia**, viatge de Dant a través de l'Infern, el Purgatori i el Paradís, guiat pel seu amor adolescent Beatriu, considerada la *donna angelicata*.

7. Literatura humanista

7.2 Bernat Metge

Bernat Metge fou un **escriptor humanista** que es mostrava oposat als **valors defensats pels predicadors**.

- Nascut en **1350**, fou un **notari** en la **Cancelleria Reial**, motiu pel qual va sorgir la seua **actitud humanista**, manifestada mitjançant l'**elogi dels autors clàssics** grecs i llatins.
- Malgrat aquest interès per la **cultura clàssica grecoromana**, també tractava **temes medievals** des d'un punt de vista **crític** respecte als **valors morals religiosos**, fent ús de la **ironia**.

OBRA

- Quant a la seua obra, empra una estructura basada en el **model dialogat** dels **Diàlegs de Plató** en les seues composicions més importants, ***Llibre de Fortuna i Prudència*** i ***Lo Somni***.

PROSA:

- Per una part, la seua **prosa** seguia el model de la **llengua llatina clàssica**,
  - tant en les **construccions sintàctiques**
  - com en el **lèxic**, ja que va introduir nombrosos llatinismes com *absència* o *eloqüència*.
- Per exemple, quan va ser acusat de la mort del rei **Joan I** i empresonat fins que el nou rei **Martí l'Humà** el va alliberar i rehabilitar, va escriure ***Lo Somni***.
- Es tracta d'un somni a la presó en què qüestiona la **immortalitat de l'ànima** amb Joan I, que acaba de morir, tot i que també intervenen personatges clàssics com **Orfeu** i **Tirèsies** que opinen de les dones en la societat.
- A més, destaca la novel·la breu ***Valter e Griselda***, traduïda de ***Griseldis*** de Petrarca.

VERS:

- Per altra part, la seua obra en vers inclou:
  - el ***Llibre de Fortuna i Prudència***, debat entre dues figures al·legòriques
  - i ***Sermó*** com paròdia dels sermons religiosos i denúncia de la hipocresia social.